

vero, da pridejo ljudje ob njo in ob spoštovanje do duhovstva. Potem nastane katastrofa in vpitje, da se vera zatira, duhovščina preganja in križ meče iz šol i. t. d. Pri nas je še vse mirno, ljudstvo je še pobožno ter vdano Bogu in duhovščini, a svetujemo vam pa: Ne igrajte so z ognjem! Pride čas, da se bodo take lopovščine drago plačevale. Tudi mi trdimo, da ni vinar bolj podoben vinarju, kakor so klerikalni voditelji podobni svojemu časopisju. — Razdirajoči krivoverci!

„Nemški učitelji trdijo: Če gremo v cerkev, gremo samo prisiljeni, da nadzorujemo otroke, ne iz prepričanja. No, večina naših učiteljev niti tega ne stori, in če pridejo v cerkev — mila ti majka — kako nedostojno je njihovo obnašanje vsled nadutosti. Ne ve, kam ki se dejal revež, in kako bi se bolj pohujšljivo obnašal. Zato je želeli, da tudi še to nadzorstvo opuste, ker to nadzorstvo večkrat ni nadzorstvo, ampak naravnost pohujšanje otrok!“

Kaj takega more pisati le človek, ki v strasti, škodoželjnosti in v hinavskem svetohlinstvu želi bližnjega morališko ubiti in spraviti s poti. Takšni boji niso nič novega — na katoliški podlagi. Kaj pa imajo opraviti nemški učitelji z našim učiteljstvom? Kdo jih pa pozna med ljudstvom, da mu jih stavljajo pred oči kot zgled pohujšljivosti? Ali mar tudi teh ne obrekuje podlo in nesramno po časopisih kot nas naš skrbni klerikalizem? Koliko smemo dati vere klerikalnim izjavam, nas uči ta članek v „Domoljubu“. Zadnja izjava v „Slovencu“ o ljubljanskem učiteljskem društvu, da naj kateheti poučijo otroke o vedenju in disciplini v cerkvi, je bila točna, prava in na svojem mestu. Verske zadeve so v prvi vrsti skrb kateheta. Ta poučuje verouk, njegova dolžnost je tudi poučiti šolsko mladino, kdaj naj pri maši kleči, vstane, se prekriža i. t. d. Učiteljeva dolžnost pa ni, da bi bil v cerkvi za policaja. Če se otrok vede nedostojno, se posvari ali kaznuje v šoli in ne javno v cerkvi. Ta izjava ljublj. učiteljskega društva je bila najbrže povod temu klerikalnemu izbruhu. Iz tega se vidi, kako hudoben, brezvesten, obrekljiv in škodoželjen je nekateri katoliški duhovnik, ki ima vero samo na jeziku, v dejanjih so mu pa vera, verska vzgoja, resnica in poštenje deveta briga. Očitaneje pa o nadutosti in pohujšljivem vedenju učiteljstva v cerkvi je ravno tako podla klerikalna laž. Učitelj-odgojitelj, da se vede v cerkvi naravnost v pohujšanje otrok — ba! Učitelj mora biti zaradi svojega poklica v šoli in drugod zgled dostojnemu vedenju — in ta naj hodi v javno cerkev pohujšavat z nedostojnim vedenjem otroke! Kaj takega more učiteljskemu stanu vreči v obraz edini klerikalizem, ki nima nobenega sramu, poštenja in resnicoljubja. Pa naj z imeni navede dotične učitelje! Vemo pa že naprej, da tega ne stori, ker je lagal, jemal čast in poštenje vsemu učiteljstvu z namenom, da ga očrni v očeh preprostega ljudstva. To je namen krivoverskega našega klerikalizma.

„Z verskim prepričanjem in življenjem je torej zlasti moško mlajše učiteljstvo popolnoma pod cesto — in žalibog mnogo starejših jim sledi. O nekem nadučitelju se je izrekla sodba: Stari je bil dober, pa sinova učitelja sta ga spridila. Žalostno, pa resnično! Tako mnogi starejši učitelji drve za mladimi brez lastne volje.“

To je vrhunec nesramnosti! Kaj takega ne more pisati nihče drugi, kakor globoko moralno propadli naš klerikalizem. On ve prav dobro, da bi se taki izjavi smejal vsak pameten in razsoden človek, zato ni tega objavil naš prijatelj „Slovenec“, marveč se je poslužil med našim narodom razširjenega tednika „Domoljuba“, da bi se dobro in nerazsodno naše ljudstvo zgrazalo nad nami, nas sovražilo in se odvracalo od nas. To je

res prav lepo katoliško delo, priporočano in blagoslovjeno od Kristusovega namestnika, višjega pastirja ljubljanskega samega. Kakšnega prepričanja smo, smo že povedali. A s tem ni naš klerikalizem zadovoljen. Zahteva, da bi se učiteljstvo valjalo v prahu in na kolenih pred njim, mu poljubljalo roko, snažilo obuvalo, bilo brez lastne volje in mu brez prepričanja vdano tudi v posvetnih zadevah, se trkalo na prsi, zavijalo oči proti nebu in neprestano molilo, a pri tem sovražilo iz dna duše vsakega, ki ne dela tako, opravljalo, lagalo, delalo med narodom propagando za klerikalne namene; ako ne gre izlepa, pa s prepirom, z zlorabo vere, s hinavskim zavijanjem resnice — in to vse na katoliški podlagi! Naš klerikalizem uči Kristusove nauke po cerkvah, a se tega noče držati, noče živeti po teh lepih naukah!

(Dalje.)

Bedno stanje učiteljstva in zahteva po odpomoči.

Na javnem splošnem shodu štajerskega učiteljstva v Gradcu, dne 2. februarja 1907, govoril Karel Gassareck. Po originalu poslovenil — ij —

(Dalje.)

Srednji stan, k kateremu spadajo rokodelci, trgovci, mali posestniki, delavci, uradniki in učitelji, ugonabla sedanja državna politika.

Veliko posestvo, velika industrija in velika trgovina imajo na vesti, da je sedaj jako nevaren položaj.

Gospodarska zaprtija naše državo glede dovažanja živil ne dopušča delavcem, rokodelcem, uradnikom in učiteljem zdrave in močne hranitve. Meso je neprimerno drago in ne more kot živilo zavzemati onega mesta, ki bi mu moralo pripadati.

Pomislite: učiteljski stan — edini stan, ki ima dolžnost poklica, saditi v srcu mladine ljubezen do domovine in do vladarja — ta stan živi v bedi! To je nasprotje — to v resnici ne more biti, vsaj ne tako ostati.

To se še ni od nikogar zahtevalo. Zakaj vsak ljubi in vsaja ljubezen tam, kjer jo najde in vidi, tam, kjer se mu nudi dobro in ljubezni polno. Ljubezen brez protiljubezni ni za dolgo trajnost.

Življenje pa kaže tam priljubljenost, kjer se dobi razumevanje in prijaznost. Iz tega se razvija tudi politiški položaj posameznika kakor celih stanov in skupin.

Naše plačilno razmerje sloni na § 55 drž. šol. zak. z dne 14. maja 1869 (2. maja 1883).

„Urnava postavne službene plače in način dobave se ima izvršiti po deželnem zakonodajstvu, za kar se je ravnati po sledečem temeljnem stavku:

Najnižja plača, pod katero ne sme iti nobena šolska občina, mora biti tako odmerjena, da lahko učitelji in podučitelji posvetijo vse svoje moči svojemu poklicu, in da prvo omenjeni tudi lahko zdržujejo svojo rodbino, primerno krajevnim razmeram.“

Dve določili sta v tem nazadnjaški:

1. da so občine dolžne plačevati učiteljstvo,
2. da krajevne razmere določujejo temeljno plačo.

Glede plačevanja učiteljskih prejemkov je omeniti sledečo zgodovinsko pot.

Najpoprej so plačevali starši po šolskem otroku učitelja. (Gassareck pravi: den Schulhalter). Učenec popolnoma jasno vidi, koliko je poučevanje (Unterrichtsleistung) vredno: par krajcarjev in grošev, nekaj klobas in šunk, ki jih on prinese, vrhutega pa še učitelj pobira žito, vino, predivo,

drva itd. S tem pa je vzgojna stran učiteljskega poklica oslabljena in uničen ugled stanu. Mi še občutimo posledice tega razmerja.

Potem so skrbeli patroni za učiteljstvo, navadno obenem z zgoraj navedenim načinom.

Zakon z dne 14. maja 1869 je plačevanje učiteljstva prenesla na šolske občine. Zakon z dne 4. februarja 1870 prepoveduje povratek v prejšnje navade.

Nato so šli korak naprej in so občinske blagajnice združili v okrajne blagajnice. Učiteljstvo je dobivalo plačo iz teh.

Končno so ustanovili deželni šolski zaklad, v katerega morajo plačevati okraji doklado po 7%. V tem štadiju smo dandanes.

Druga slaba stran zgorajšnjega zakona je poudarjanje krajevnih razmer. To si pa razlagamo na ta način, da so takrat, ko se je delala omenjena postava, bile razmere drugačne. Učitelj v mestu in učitelj na deželi sta imela različno delovanje, različne potrebe in različne zahteve. Njujin položaj je bil enak. Na eni strani preteklost, na drugi strani prihodnost stanu.

Dandanes pa sta učitelj v mestu in učitelj na deželi enako izobrazena, enako vrla; oba delujeta na enak način in oba dosežeta enake uspehe. Oba se tedaj naj izenačita tudi v temeljnih plačah.

Kar bi bilo odločilno v gospodarskem oziru, namreč da je na deželi, v zakotnih krajih vse bolj poceni — že zdavnaj ni več res. Promet valovi v vse doline in jarke in s tem se je izenačila cena.

Zahteve, ki jih stavi družba v večjih krajih, so sicer večje, toda tudi najmanjši kraj ni več tako skromen, da bi učitelju dopuščal odtegniti se družbi in javnosti. Pošta in železnica, eksport in letovišče so glede nakupovanja živil ustvarili take razmere v cenah, da posebno sklicevanje na krajevne razmere ni več umestno in utemeljeno.

Zato se mora temeljna plača povsod enako nakazati.

Mali razloček v številu prebivalcev šolskih krajev v deželi ne opravičuje našega krajevnega sistema z različnimi temeljnimi plačami. Razloček v raznih krajih je le par sto oseb.

Naj bi bilo pri učiteljstvu kakor pri uradništvu, da je aktivitetna doklada umerjena po krajevnih razmerah.

Stopnjevanje aktivitetne doklade pa je odvisno od večjih razločkov — od razločka števila prebivalstva po tisočih in od posebnih draginjskih razmer. Ako so tako veliki razločki n. pr. glede deželnega glavnega mesta, glede večjih dragih mest, glede kopalnišča in letovišča in teh najbližje okolice, je pač umestno uvaževati draginjo, pa ne pri določitvi temeljne plače, ampak pri določitvi doklad.

Deželni zakon iz leta 1899. ima prednosti in nedostatke.

Prednosti so: Opustitev podučiteljskih mest, napredovanje v plači in po dokladah, oziraje se na službeno starost, takojšnja določitev službenih starostnih doklad in zvišanje funkcijskih dohodkov.

Nedostatki: Zaradi gospodarjenja s paralelkami je namesto podučitelja na novo nastopil „provizorični učitelj“, ki se je jako pomnožil. Prejšnji podučitelji so prikrajšani. Najnižja plačilna stopnja je ostala pod zakonitim „najnižjim dohodkom“. Učitelj-vojak ne more zaradi premalega dohodka doseči oficirske šarže. Učiteljice so prikrajšane v poznejših službenih letih in zadržane v svobodi glede možitve.

Mi smo za dobre zakone onim, ki so jih ustvarili, jako hvaležni; a vkljub temu moramo gledati na to, da se nedostatki odpravijo in sicer sorazmerno s sklepi državnega zbora glede uradnikov, profesorjev, duhovnikov. Drugače smo mi žrtev bankerota državne šolske politike.

S tem, da je sklenil državni zbor prepustiti plačevanje učiteljstva deželnim zborom, je bil zapečaten naš položaj.

Od tega časa ni ena stanovska korporacija nezadovoljna, ampak toliko, kolikor je dežel v državi. Od tega časa imamo brezštevilno peticij, zborovanj, odklonitev in razočaranj. Ljudsko zastopstvo in vlada sta si vzgojila — kakor po načrtu — nezadovoljnost učiteljstva.

Kako radi bi mi bili skromni, ko bi le mogoče bilo!

Tako vplivna postava kot je državni ljudskošolski zakon se ne da ločiti s svojimi zahtevami in bremenom od denarnega vira države. Deželni zbori imajo dolžnost, ali vzdrževati svojo avtonomijo s tem, da dovoljujejo stroške, ali pa jo opustiti in predati državi, da ona plača. Ako da država avtonomnim deželam doklade, nam je prav.

A deželni odbori bodo morali pokazati barvo, ako oni moreje in hočejo vladati brez sredstev, ali če opuste pravno oblast.

Sedaj pa k draginji!

Dovolite, da govorim z besedami popolnoma nepristranskega moža. Grof Leopold Kolowrat, predsednik kluba poljedelcev in posestnikov gozdov, je govoril 12. novembra 1906 na Dunaju; „Hočem opozoriti tudi na dejstvo, da ga ni več nobenega produkta obrti in dela, ki bi v zadnjih letih enormno ne poskočil v ceni“.

Vsak dan nam naznačujejo časniki, da se je podražila ta ali ona reč.

Višje cene so nastopile: pri mesu, zabeli, sirovem maslu, jajcih, perutnini, sadju, zelenjavi, petroleju, soli, moki, stročnicah (fižol, leča itd.), stanovanjih, drvah, premogu, obleki, perilu, obutevi, pohištvu, železnini, papirju itd., itd.

Z ozirom na poročila, katera so prišla vodstvu „Verbanda“ iz raznih okrajev, se je povsod konstatiralo povišanje v ceni.

Cene so za 20 do 30% šle k višku v okrajih: Arnovž, St. Gallen, Knittelfeld, Mautern, Mürzschlag, Eisenerz, Fehring in v drugih; več kot za 30% pa v okrajih: Birkfeld, Bruck, Deutschlandsberg, Eibiswald, Friedberg, Gleisdorf, Kindberg, Maribor, Ptuj, Neumarkt, Rottenmann, Köflach itd. (Dalja.)

Ne zabite „Učiteljskega konvikta“!

Beda našega kmeta.

Spisal V. Strmšek.

(Dalje.)

Kako je urediti pouk za kmeta?

2. Po ljudski šoli.

Sama ljudska šola kmetu nikakor ne zadostuje. Ko je deček star 14 let, zapusti šolo, in ves trud učiteljev je bil zaman, ako se pouk tukaj pretrga, kakor je sedaj v navadi. Vojaške oblasti nam to rade potrdijo. — Sicer pa tudi drugače ne more biti.

Ko ostavijo otroci šole, oskrbujejo doma živino in opravljajo razna dela, kakor jim jih naroče starši, oziroma gospodarji. Samostalni pri tem še ne morejo in ne smejo biti in sami od sebe ne store ničesar v svojo nadaljno naobrazbo, ne priganja jih pa nihče.